

Makalenin Geliş Tarihi: 10.08.2020
Kabul Tarihi: 25.10.2020
Makalenin Türü: Araştırma-İnceleme

YASSIADA YARGILAMALARI ESNASINDA CELAL BAYAR'IN MAL VARLIĞINA DAİR AÇILAN DAVA KAPSAMINDA TUTULAN RAPORLAR

REPORTS FILED DURING THE YASSIADA PROCEEDINGS REGARDING THE ASSETS OF CELAL BAYAR

Kaan Cem GENİŞ*

ÖZ

1950-1960 yılları arasında iktidarda bulunan Demokrat Parti, 27 Mayıs askeri müdahalesinin ardından iktidardan düşürülmüştür. Sabık iktidar, Milli Birlik Komitesi tarafından oluşturulmuş olan Yüksek Adalet Divanı tarafından Yassıada'da yargılanmıştır. Bu yargılamalar sırasında sanıklara pek çok suçlar ithaf edilmiştir. Sabık Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın yargılandığı davalardan biri de “*Gayrimeşru Servet İktisabi*” adlı davadır. Bu davanın esas konusunu Demokrat Partili idarecilerin iktidarları boyunca nüfuzlarını kullanarak zenginleştikleri iddiası oluşturur. Bu çalışmanın konusu da bu davanın tutanaklarından oluşturulmuştur. Dava tutanakları incelenerek Celal Bayar'ın sahip olduğu malların adedi ve takribi değeri tablolar cinsinden verilmeye çalışılacaktır. Daha sonra bu tablolar üzerinde çeşitli yorumlar ve çıkarımlar yapılacaktır. Mahkeme heyeti tarafından bu mallar üzerine oluşturulmuş olan raporlar da aktarılacaktır. Bu raporlarda Celal Bayar'ın ve yakın çevresinin 10 yıllık süre boyunca elde ettiği gelirlerin bir dökümü bulunmaktadır. Bu belgeler ışığında kişiler ve dönemin siyasi coğrafyası hakkında fikir sahibi olunması amaçlanmaktadır. Çalışma, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilen arşiv vesikaları ve çeşitli tetkik eserlere dayanmaktadır. Bu çalışma ile Cumhurbaşkanlığı mevkiinde bulunmuş olan Celal Bayar'ın, devletin gücünü kullanarak mal varlığını artırdığı iddiası incelenmiş, arşiv vesikalarının öncülüğünde

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Doktora Öğrencisi: kcgemis@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7608-1220: **Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:**Kaan Cem Geniş, “*Yassıada Yargılamaları Esnasında Celal Bayar'ın Mal Varlığına Dair Açılan Dava Kapsamında Tutulan Raporlar*”, Atatürk Üniversitesi, **Atatürk Dergisi**, IX, S.2, (Aralık-2020), s.125-145. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniad>)

olayın detaylı bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin aşamaları da çalışmanın içerisinde kendisine yer bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Celal Bayar, Demokrat Parti, Yassıada Mahkemeleri, 27 Mayıs Darbesi

ABSTRACT

The Democratic Party, which was in power between 1950 and 1960, was ousted from power after the military intervention of 27 May. Sakit power was tried in Yassıada by the Supreme Court of Justice, which was established by the National Unity Committee. During these trials, many crimes were dedicated to the defendants. One of the cases in which convicted President Jalal Bayar was tried is the case called “illegitimate acquisition of wealth”. The main issue of this case is the claim that Democratic party administrators have enriched themselves by using their influence throughout their power. The subject of this study was also formed from the minutes of this case. By examining the proceedings, the number and approximate value of the goods owned by Celal Bayar will be given in tables. Later, various interpretations and inferences will be made on these tables. Reports created by the court on these goods will also be transmitted. In these reports, there is a breakdown of the revenues generated by Jalal Bayar and his inner circle over a 10-year period. In the light of these documents, it is aimed to have an idea about people and the political geography of the period. Study, T.C. The Presidential State Archives are based on archival documents and various investigative works obtained from the Republican archive of the presidency. In this study, the claim that Jalal Bayar, who was in the position of President, increased his assets by using the power of the state was examined and a detailed assessment of the incident was made under the leadership of archive documents. The stages of these assessments also found a place in the study.

Keywords: Celal Bayar, Democratic Party, Courts of Yassıada, Revolution of 27 May

GİRİŞ

Demokrat Parti (DP), 7 Ocak 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin içerisinde çıkmış, 4 yıllık muhalefet döneminde vatandaşların desteğini görmüş, 14

Mayıs 1950 seçimlerinden zaferle çıkmış ve 27 yıllık tek parti iktidarına son vermiştir.¹ Kitleleri peşinde sürükleyen ve 1954 yılına kadar çitasını yükselten DP², daha sonra uygulamaya başladığı politikalar neticesinde hem halk hem de aydın kesim gözündeki şöhretini kaybetmeye başlamıştır. İktidarının son yıllarında özellikle muhalefete karşı izlenen sert politika ve memleket içerisinde başlayan kamplaşmalar askeri kanatta da huzursuzlukları artırmıştır.³ Artan gerilimi bir türlü düşüremeyen ve sağlıklı politikalar üretemeyen DP, 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri müdahalenin ardından iktidardan düşürülmüştür.⁴ Milli Birlik Komitesi'nin⁵ idareyi eline almasının ardından DP'lilerin ne olacağı hususu gündemin önemli bir kısmını teşkil etmiştir. Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in, DP'lilerin yurt dışına çıkarılması taraftarı olduğu bilinmektedir.⁶ Oluşturulan Anayasa Komisyonu'nun başkanı Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar ise DP'lilerin anayasayı çiğnemiş olduğunu ve mutlaka yargılanmaları gerektiğini söylemiştir.⁷ Bu düşüncelerin neticesinde DP'lilerin

¹ Celal Bayar, **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, (Der: İsmet Bozdağ), İstanbul 1986, s. 104; Tanel Demirel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 99; Rıfıkı Salim Burçak, **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950**, Olgaç Matbaası, İstanbul 1979, s. 220; Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 Demokrasiye Geçiş**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 402; Samet Ağaoğlu, **Siyasi Günlük Demokrat Parti'nin Kuruluşu**, (Haz: Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

² Demokrat Parti'nin kuruluşundan beri yer alan ve Adnan Menderes'in en yakınlarından biri olan, aynı zamanda Devlet Bakanlığı da yapmış olan Mükerrer Sarol, kaleme almış olduğu hatıraların I. cildinde Demokrat Parti'nin ilk yıllarında izlemiş olduğu politikalarıyla ilgili geniş malumat bulunmaktadır. (Mükerrer Sarol, **Bilinmeyen Menderes**, I, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014.)

³ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, Yordam Kitap, İstanbul 2013; Rıfıkı Salim Burçak, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matbaacılık, İstanbul, 1998, s. 452-788.

⁴ Celal Bayar, askeri müdahalenin üzerinden 10 yıl geçtikten sonra bu darbeyi gazeteci Cüneyt Arcayürek'e teferruatıyla anlatmış ve bu mülakat "*Bayar 27 Mayıs Öncesini Anlatıyor*" adıyla yazı dizisi olarak yayınlanmıştır. (**Milliyet**, 12 Ocak 1970); Cüneyt Arcayürek, **Cüneyt Arcayürek Açıklıyor-3 Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1984, s. 252; Bahtiyar Yalta, **Bir Darbeci Subayın Hatıraları 27 Mayıs 1960- 22 Şubat 1962- 21 Mayıs 1963**, (Haz.) Erhan Çifci, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 77-96; Celal Bayar, askerler Çankaya Köşkü'ne geldiğinde teslim olmayı reddetmiş ve güçlükle kontrol altına alınabilmiştir. (Ali Fuat Başgil, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2017, s. 159-160.)

⁵ **T.C. M.B.K. Albümü**, TBMM Kütüphanesi, Ankara 1961, s. 1-38; Orhan Erkanlı, **Anılar Sorunlar Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul, 1973, s. 31-32.

⁶ Milli Birlik Komitesi üyesi Kurmay Albay Alparslan Türkeş, komitenin DP'lileri İsviçre'ye göndermeyi düşündüğünü fakat anayasayı hazırlamak için görevlendirilen profesörler heyetinin, tüm DP'lileri yargılamak gerektiğini, yoksa ihtilalin gayrimeşru duruma düşeceğini söylemeleri üzerine bu karardan vazgeçtiğini ifade etmiştir. (Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2007, s. 167.)

⁷ Cemal Madanoğlu, profesörler heyetinin kendisini ziyaret ettiğini ve DP'lilerin mutlaka yargılanması gerektiğini söylediklerini açıklamıştır. (Birand, Dündar ve Çaplı, **Demirkırat...**, s. 166-167); Sıddık Sami Onar ayrıca askeri idarenin bir süre daha devam etmesi gerektiğini, erkenden seçime gidilmesinin hata olacağını ifade etmiştir. (Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları Yarı Silahlı, Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 97.)

yargılanması karar altına alınmış⁸ ve bu yer için Marmara açıklarında bulunan ve daha önce Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın tatbikat sahası olarak kullanılan Yassıada da karar kılınmıştır.⁹ Yassıada Yargılamaları için Yüksek Adalet Divanı¹⁰ adında bir yargı organı teşkil edilmiş ve mahkemeleri bu heyet idare etmiştir. Yüksek Adalet Divanı tarafından yapılan yargılamalarda pek çok dava ele alınmıştır.¹¹ Temelini Anayasayı İhlal Davası'nın oluşturduğu bu davalardan biri de çalışmanın konusunu da oluşturan “*Gayrimeşru Servet İktisabı Davası*” isimli davadır. Bu davada DP’li vekillerin mal varlıkları ve gelirleri masaya yatırılmıştır. Vekiller, bu gelirlerin iktidar nüfuzu kullanılarak elde edildiği iddiasıyla yargılanmışlardır. Bu davada yargılananlardan biri de Celal Bayar olmuştur. Sabık Cumhurbaşkanı'nın hem kendisinin hem de eşinin ve yakınlarının mal varlıkları incelenmiş ve çeşitli zabıt varakaları düzenlenmiştir. Bu varakalarda Celal Bayar'ın sahibi olduğu mallar detaylıca listelenmiştir. Yüksek Adalet Divanı tarafından oluşturulmuş olan Yüksek Soruşturma Kurulu¹², Celal Bayar'ın malları üzerindeki incelemeyi bu kurulun yapması kararlaştırılmıştır. Soruşturma kurulu bu iş için Öztin Akgüç'ü görevlendirmiştir. Akgüç yapmış olduğu araştırmada Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçildiği 1950 yılından ele alarak, 1960 Mayıs ayına kadar olan süreçte almış olduğu maaşları, banka hesap dökümlerini, kendisine hediye edilmiş olan eşyaları, eşinin, çocuklarının ve yakınlarının gelir ve giderlerine ait dokümanları, sahip olduğu gayrimenkulleri, borç ve alacak durumunu kapsayan detaylı dokümanlar hazırlamıştır. Yüksek Adalet Divanı huzuruna sunulan bu dokümanlar zabıt varakaları şeklinde tanzim edilmiş ve oldukça ayrıntılı olarak derlenmiştir. Bu varakalar incelendiği zaman görülmektedir ki bu malların ne zaman alındığına dair bir not düşülmemiştir. Ayrıca davanın başlamasına müteakip Bayar'ın üzerinde bulunan bazı mallarına el koyulmuştur.¹³

⁸ Profesörler heyeti DP'lilerin “*İhtilal Mahkemeleri*” adı altında teşkil edilecek mahkemelerde yargılanmalarını istemiştir. (**Milliyet**, 12 Haziran 1960.)

⁹ **Milliyet**, 1 Haziran 1960; Metin Toker, **İsmet Paşa ile 10 Yıl 1960-1961 Devri**, Rüzgârlı Matbaa, Ankara, 1965, s. 53.

¹⁰ Rıfki Salim Burçak, **İdamların İçyüzü**, Demokratlar Kulübü Yayınları No:12, Ankara 1997, s. 45; Altan Öymen, **Umutlar ve İdamlar 1960-1961**, Doğan Kitap, İstanbul 2018, s. 236-237; Yüksek Adalet Divanı, DP'lileri Resmî Gazete 'de yayınlanan “*Yüksek Adalet Divanının Muhakeme Usulüne Dair Geçici Kanun*” maddesine dayanarak yargılamıştır. (**T.C. Resmî Gazete**, Sayı:10559, 18 Haziran 1960.)

¹¹ Yassıada Mahkemeleri, yaklaşık olarak 1,5 yıl sürmüştür. Yüksek Adalet Divanının vermiş olduğu kararlar kabul edilmiş, sadece idam cezaları için Milli Birlik Komitesi'nin onayı beklenmiştir. Resmî olarak Yassıada Mahkemeleri 15 Eylül 1961 günü yapılan karar duruşması ile sona ermiştir. (**Hürriyet**, 15 Eylül 1961.)

¹² Kurulun 20 Haziran 1960 günü kurulmasına karar verilmiştir. (**Cumhuriyet**, 20 Haziran 1960); 31 Ağustos 1961 günü de üyeleri açıklanmıştır. (**Milliyet**, 1 Temmuz 1961.)

¹³ **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 010.09.262.803.1/4.

A- YÜKSEK SORUŞTURMA KURULU'NA SUNULAN RAPOR

Öztiñ Akgüç'ün sunmuş olduğu ve 10 Ekim 1960 tarihini taşıyan bilirkişi raporu ilginç bilgiler barındırmaktadır. Bu rapor incelendiği vakit 1950-1960 yılları arasında haksız elde edilmiş olarak iddia edilen servetlerin toplamı 566.887 lira 52 kuruş olarak görölmektedir. Bayar'ın 27 Mayıs 1960 tarihi itibarıyla 255.112 lira 4 kuruş borcu olduğu belirtilmiştir. Kalan servetin değeri ise 311.775 lira 48 kuruş olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁴ Raporun diğer bölümünde Celal Bayar'ın bu 10 yıllık zaman zarfındaki gelirleri belgelenmiştir. Öyle ki Bayar'ın 1950-1960 yılları arasında toplam elde ettiği gelir 1.379.259 lira 7 kuruş TL olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra aynı dönemdeki masrafların toplamı 859.760 lira 55 kuruştur. Raporda 450.000 lira tutarında bir bağıştan söz edilmektedir. Bu bağış Celal Bayar'ın şahsına mı yapılmıştır, yoksa DP'ye yapılan bir bağış mıdır bunun hakkında bir bilgi gözükmemektedir. Masrafların, bağışların ve ödenen borçların yekûnu 1.339.859 lira 46 kuruş olarak hesaplanmıştır. Devamında tasarrufu mümkün olan kısım adı altında 39.398 lira 61 kuruşluk bir paradan bahsedilmektedir.

Bu raporun sonunda Celal Bayar'ın servetiyle ilgili olarak 2 maddede özetlenen bir mütalaa bulunmaktadır. 1. madde de Bayar'ın mal, ziynet ve mücevheratının 422.684 liralık kısmının hangi tarihlerde iktisap edildiği tespit edilememiştir. Bu gelirin 1950 yılından öncede iktisap edilmiş olabileceği ihtimal dâhilinde olduğundan servetin yarısı tekabülünde değeri biçilmiş ve iktisap edilen kazanç olarak 211.342 lira gösterilmiştir. Raporun 2. maddesinde ise Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı makamında bulunduğu vakit kendisine sunulmuş olan hediyeler gündeme gelmiştir. Raporda 10 yıllık sürece boyunca Bayar'a toplamda 685.952 lira 50 kuruş ederinde hediyeler sunulduğu ve bu hediyelerin de haksız elde edilmiş servet unsurları arasında sayılması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁵ Raporun netice kısmında Celal Bayar'ın safi servet tutarı 311.775 lira olarak belirlenmiştir. 1950'den önce haksız elde ettiği iddia edilen mal değeri olan 211.342 liralık menkul eşya bedeli düşölmüş ve servet tutarı olarak 100.433 lira olarak kayıtlara düşölmüştür. Tasarruf edilebilen tutar olan 39.398 lira da düşöldüğu vakit Bayar'ın kaynağı tespit edilemeyen servetinin 61.035 lira olduğu açıklanmıştır.¹⁶ Öztiñ Akgüç raporun sonunda yapmış olduğu değerlendirmede bu tutardaki bir

¹⁴ BCA, 010.09.262.803.1/9.

¹⁵ BCA, 010.09.262.803.1/10.

¹⁶ BCA, 010.09.262.803.1/10.

meblağın haksız kazanç olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.¹⁷

B- CELAL BAYAR'IN SERVETİNE DAİR DOKÜMANLAR

1-Gayrimenkuller ve Menkul Kıymetler (1950'ye kadar)

Yüksek Soruşturma Kurulu'na sunulan raporda Celal Bayar'a ait Ankara'da 10 parçadan müteşekkil muhtelif gayrimenkuller ve Bursa'nın Umurbey Köyü'nde çeşitli zeytinlikler olduğu kaydedilmiştir.¹⁸ Celal Bayar'ın kendi beyanına göre 14 Mayıs 1950 tarihinde 10 adet müessis, 2185 adet isme muharrer Türkiye İş Bankası hisse senedi ile 4 adet T.C. Merkez Bankası'na ait hisse senedi bulunduğu belirtilmiştir. 1950 tarihine kadar olan menkul eşyalar ile ilgili Bayar'la konuşulmuşsa da kayda geçecek nitelikte bir bilgiye rastlanmamıştır.

2-1950-1960 Yılları Arası Mal Varlığı Kayıtları

Bilirkişi raporunda Celal Bayar'ın 1954 yılında Üsküdar Ümraniye'de bir gayrimenkul aldığı yazılmıştır. Bu mülkün bedeli tapuya 1.000 lira olarak kaydedilmiştir. Yüksek Soruşturma Kurulu bu rakamı düşük bulunduğunu belirtmiştir. Cumhurbaşkanlığı döneminde Bayar'ın çeşitli iştiraklere de katıldığı görülür. Eski Bursa Valisi İhsan Sabri Çağlayangil'in¹⁹ talebiyle Gemlik Sahil Sitesi Yapı Kooperatifi'nde Celal Bayar adına bir hisse ayrılmış fakat imzalanması gereken taahhütname imzalanmadığı için hükümsüz kalmış ve Bayar'ın kaydı kooperatiften silinmiştir.²⁰ Bayar'ın Çeşme Plaj Evleri Kooperatifi'nde de 100 liralık bir hissesi olduğu ortaya çıkmıştır. Kooperatif, 31 Haziran 1959 tarihinde bu hisselerin bedelini Bayar'a geri ödemiş ve Bayar'ın kooperatifle ilişkisi kesilmiştir.

Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar ile ortak olarak sahip oldukları menkul kıymetlerin değeri Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından 10.900 lira olarak tespit edilmiştir. 3 adet T.C. Ziraat Bankası'ndan alınmış olan bu tahvillerin sırasıyla değerleri 400, 500 ve 10.000 liradır. Raporun devamında Celal Bayar'ın 50'li yılların ortasında birkaç kez daha Ziraat Bankası'ndan tahvil almış olduğu belirtilmiştir.²¹ Celal Bayar'ın

¹⁷ BCA, 010.09.262.803.1/11.

¹⁸ BCA, 010.09.262.803.1/12.

¹⁹ İhsan Sabri Çağlayangil ayrıca 1965, 1975, 1977'de Dışişleri Bakanı ve 1979'da Cumhuriyet Senatosu Başkanı olarak da görev yapmıştır.(http://www.mfa.gov.tr/sayin-ih-san-sabri-caglayangil_in-ozgecmisi.tr.mfa/E.T.23.07.2020)

²⁰ BCA, 010.09.262.803.1/13.

²¹ BCA, 010.09.262.803.1/14.

Kadıköy Çiftahavuzlar mevkiinde bulunan köşkün içerisindeki menkul kıymetlerinin değeri eksperler tarafından 6 Eylül 1960 tarihinde tespit edilmiş ve ederleri 296.407 lira olarak hesaplanmıştır. 19 Eylül 1960 tarihinde ise Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar ile ortak sahip oldukları Atatürk Bulvarında bulunan evlerindeki değerli eşyaların bedeli 78.800 lira olarak tespit edilmiştir. Bayar'ın Çeşme Ilıca Yıldızburnu mevkiinde bulunan köşküdeki ev eşyalarının değerleri eksperler tarafından belirlenmiş, evdeki tüm eşyalar 26 Mart 1960 tarihinde sigorta ettirilmiş ve sigorta bedeli olarak 30.000 lira belirlenmiştir. Eksperler de bu değeri kabul etmişlerdir.

Raporda da görüldüğü üzere Bayar'ın Ankara, İstanbul ve Çeşme de bulunan ev ve köşklerindeki toplam değerli eşya bedeli 405.207 liradır. Fakat bu bedeller belirlenirken birtakım sıkıntılar da çıkmıştır. Çünkü bazı eşyalar 1950 yılından önce alındığı için bu eşyalara dair kesin bir değer belirlenememiştir. Eksperler de raporlarında bu değerleri belirlemenin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Değerleri belirlenen eşyalarda 1960 yılına ait rayiç bedelleri göz önünde bulundurulmuştur.²² Celal Bayar'ın mücevher ve ziynet eşyaları hakkında yapılan tahkikatta Bayar'ın, eşi Reşide Bayar ile ortak olmak üzere toplamda 2.277 liralık bir mücevherata sahip oldukları tespit edilmiştir. Bayar'ın değerli eşyalarının bedeli hesaplanırken yaşanan sıkıntı burada da baş göstermiştir. Hangi mücevheratın 1950 senesinden önce alındığı bilinemediği için kati bir değer biçilmesi söz konusu olmamıştır.²³

Yüksek Soruşturma Kurulu bilirkişi raporunda dikkat çeken önemli kayıtlardan biri de Celal Bayar'ın banka hesaplarında bulunan tutarlardır. Bayar'ın 4 farklı bankada çeşitli miktarlarda parası bulunmaktadır.

Tablo 1: Celal Bayar'ın Banka Hesaplarına Dair Kayıtlar

Banka ve Şubesi	Hesap Numarası	1960'a Kadar Olan Tutar
Denizcilik Bankası/Gemlik.	Küçük C/H	51,02 TL
Yapı Kredi Bankası/Umurbey	5	2.371,30 TL
Yapı Kredi Bankası/Umurbey	1	114,02 TL
Yapı Kredi Bankası/Diyarbakır	1	112,61 TL

²² BCA, 010.09.262.803.1/15.

²³ BCA, 010.09.262.803.1/16.

Emlak Kredi Bankası/Merkez	15226 D/27	531 TL
Ziraat Bankası/Merkez	23	7.896 TL
TOPLAM		11.075,95 TL

Raporlar incelendiği vakit Celal Bayar'a ait herhangi bir alacak kaydının bulunmadığı görülmektedir. Bayar'a ait sadece tek bir borç maddesi raporda gözükmemektedir. O da vergi borcudur. Bayar'ın Ankara Kızılbey Vergi Dairesi'ne gelir vergisi 3.taksiti olarak 17.342 lira 31 kuruş borcu bulunmaktadır.²⁴ Celal Bayar'ın gelirlerine bakıldığında büyük çoğunluğunun emekli maaşları olduğu görülür. Ayrıca yapılan tetkikatta Bayar'a Cumhurbaşkanlığı süresince toplamda 941.071 lira 20 kuruş ödeme yapıldığı kayıtlara geçirilmiştir.

Tablo 2: Celal Bayar'a Ödenen Emekli Maaşına Dair Kayıtlar

Yıl	Brüt Tutar	Vergi	Net Tutar
1950 (7 ay)	3.150 TL	556,85 TL	2.593,15 TL
1951	5.400 TL	954,60 TL	4.445,40 TL
1952	5.400 TL	954,60 TL	4.445,40 TL
1953	5.400 TL	954,60 TL	4.445,40 TL
1954	6.300 TL	1.160,60 TL	5.199,40 TL
1955	5.940 TL	5.940 TL	4.899,40 TL
1956	5.940 TL	5.940 TL	4.899,40

²⁴ **BCA**, 010.09.262.803.1/17; 27 Mayıs Darbesi'nin hemen ardından Celal Bayar'ın banka hesaplarında 103 milyon lira parasının çıktığı söylentileri de yayılmıştır. (Birand, Dünder ve Çaplı, **Demirkırat....**, s. 167); Celal Bayar, Kayseri Hapishanesi'nde Rıfık Salim Burçak'a olayın iç yüzünü anlatmıştır. Bayar şu ifadeleri kullanmıştır: “Benim odamda her zaman, bir Harp Okulu öğrencisi nöbet tutardı. Bir gün bu nöbetçi subaylardan biri bana: “Ben falan ailedenim, sizin hayatınızı takip etmişimdir. Biz aile olarak sizlere yakın insanlarız. Ama şimdi ortada bir vaziyet var bunu sizden öğrenmek istiyorum. Gazetelerin yazdığına göre, sizin 103 milyon liranız varmış...” Genç subaya cevap verdim. Benim, değil 103 milyon lira, 103 milyon çakıl taşımın bile bulunmadığını, bu sözün açık bir yalan olduğunu anlattım.” (Rıfık Salim Burçak, **Yassıada ve Öncesi**, Çam Matbaası, Ankara, 1976, s. 112.)

			TL
1957	5.940 TL	5.940 TL	4.899,40 TL
1958	5.940 TL	5.940 TL	4.899,40 TL
1959	9.900 TL	2.044,10 TL	7.945,90 TL
1960 (5 ay)	4.162,50 TL	851,50 TL	3.311 TL
TOPLAM	63.562,50 TL	11.619,25 TL	51.943,25 TL

Celal Bayar, Yüksek Soruşturma Kurulu'na vermiş olduğu beyanatta Devlet başkanı sıfatıyla memleket içi ve memleket dışı yapmış olduğu seyahatlerde harcırah almadığını belirtmiştir. Soruşturma Kurulu ayrıca yapmış olduğu tetkikte Bayar'ın elde ettiği net ücretlerin toplamını 993.014 lira 45 kuruş olarak hesaplamıştır.²⁵

Raporlarda dikkat çeken diğer bir önemli husus da Celal Bayar üzerine kayıtlı Ankara Kavaklıdere mevkiinde bulunan köşktür. 1950-1959 yılları arası Bayar bu köşkünü kiraya vermiştir. Elde etmiş olduğu 177.694 liralık bir geliri mevcuttur. Yüksek Soruşturma Kurulu yapmış olduğu tetkikte bu kira gelirlerini detaylı olarak raporuna almıştır.

Tablo 3: Celal Bayar'ın Kira Gelirine Ait Kayıtlar

Yıl	Gayrisafi İrat	Masraflar	Safi İrat
1950	13.200 TL	2.640 TL	10.560 TL
1951	13.200 TL	2.640 TL	10.560 TL
1952	13.200 TL	2.640 TL	10.560 TL
1953	15.100 TL	3.102 TL	12.408 TL
1954	23.760 TL	4.752 TL	19.008 TL
1955	27.400 TL	5.480 TL	21.920 TL
1956	30.000 TL	6.000 TL	24.000 TL

²⁵ BCA, 010.09.262.803.1/18.

1957	30.000 TL	9.322 TL	20.678 TL
1958	30.000 TL	6.000 TL	24.000 TL
1959	30.000 TL	6.000 TL	24.000 TL
TOPLAM	225.860 TL	48.166 TL	177.694 TL

Celal Bayar'ın mal varlığı üzerine yapılan araştırmalarda menkul sermaye belgeleri önemli yer tutmuştur. Türkiye İş Bankası, Akhisar Tütüncüler Bankası Anonim Őirketi ve Merkez Bankası'nda bulunan kar payı, hatırı sayılır bir miktara denk gelmektedir. Bayar'ın Türkiye İş Bankası'nda bulunan paylarının toplam değeri 100.021 lira 30 kuruş olarak hesaplanmıştır. Akhisar Tütüncüler Bankası Anonim Őirketi'nde bulunan paylarının değeri vergiler düşüldükten sonra 2.784 lira 2 kuruştur. Bayar'ın Merkez Bankası'nda bulunan paylarının toplam değeri ise 444,80 lirayı bulmaktadır.²⁶ Bunların toplam tutarı ise 105.430 lira 12 kuruş olarak arşiv kaydında yer almaktadır.²⁷ Celal Bayar'ın ziynet eşyası, değerli eşyalar, gayrimenkuller, kiralar vs. olmak üzere bütün gelirlerinin toplamı ise 1.276.138 lira 57 kuruşu bulmaktadır.²⁸

Yüksek Soruşturma Kurulu bilirkişi raporunda Celal Bayar'a ait son dokümanlar kişiisel masrafları ile ilgilidir. Bayar'ın en önemli masraf kalemi iaşe, giyim, kuşam ve muhtelif masraflarıdır. Daha sonra torunlarına yaptığı yardımları gelir. Bayar torunları Atilla ve Demirtaş Bayar'ın eğitim masraflarını karşılamak için bazı dönemlerde ödemeler yapmıştır. Kalan masrafları ise kızı Nilüfer Gürsoy, eşi Reşide Bayar ve muhtelif kişilere yapmış olduğu para yardımlarıdır.

Tablo 4: Celal Bayar'ın İaşe, Tedavi, Giyim ve Muhtelif Masrafları

Yıl	Yardım ve Bahşiş	Muhtelif Masraflar	İaşe Masrafları	Yekün
1950 (7 ay)	3.417,30 TL	22.886,90 TL	9.043,87 TL	35.348,07 TL
1951	5.067,93 TL	21.675,70 TL	19.047,54 TL	45.791,17 TL
	5.060,92 TL	29.786,49	25.006,28	59.853,69 TL

²⁶ BCA, 010.09.262.803.1/20.

²⁷ BCA, 010.09.262.803.1/21.

²⁸ BCA, 010.09.262.803.1/22.

1952		TL	TL	
1953	2.673,30 TL	30.943,66 TL	27.436,27 TL	61.053,23 TL
1954	1.019,85 TL	26.158,00 TL	41.928,21 TL	69.106,06 TL
1955	730,00 TL	55.266,99 TL	32.339,26 TL	88.336,25 TL
1956	660,00 TL	30.968,84 TL	29.163,69 TL	60.792,53 TL
1957	390,00 TL	40.866,04 TL	36.494,44 TL	77.750,48 TL
1958	610,00 TL	30.871,60 TL	25.696,61 TL	57.178,21 TL
1959	900,00 TL	50.108,97 TL	22.599,44 TL	73.608,41 TL
1960	250,00 TL	18.420,40 TL	9.207,41 TL	27.877,81 TL

Celal Bayar'ın 10 yıllık arazi ve bina vergileri de yukarıdaki tablonun içerisine eklenmiştir. 1955 yılına kadar ödenmiş olan gelir vergileri muhtelif masraflar arasına kaydedilmiştir. Bayar'ın 1955 Mart ve 1960 Mayıs aylarına ait masraf özetleri bulunamamış ve bu veriler Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından hesaplanmıştır. Devlet bütçesinden ödenmiş olan Cumhurbaşkanlığı ile ilgili harcamalar bu tabloya dâhil edilmemiştir. Celal Bayar tarafından yapılmış olan şahsi masraflar dikkate alınmıştır.²⁹ Bayar'ın T.C. Ziraat Bankası 23 numaralı hesabından da çeşitli ödemeler yapılmıştır. Bu hesaptan oğlu Turgut Bayar'a 1950-1958 yılları arasında olmak üzere toplamda 45.480 TL ödeme yapılmıştır. Torunu Atilla Bayar'a eğitim masrafları için 1950-1960 tarihleri arasında toplamda 47.625 lira 3 kuruş ödeme yapılmıştır. Bayar'ın diğer torunu Demirtaş Bayar'a da 1950-1960 yılları arasında toplamda 32.182 lira 38 kuruş ödeme yapılmıştır.³⁰ Celal Bayar'ın 1952 ve 1953 yılları arasında eşi Reşide Bayar ve kızı Nilüfer Gürsoy'a yapmış olduğu ödemelerin tutarı 3.000 lira olarak hesaplanmıştır. Bunların yanı sıra Bayar'ın muhtelif tarihlerde çeşitli kişilere yapmış

²⁹ BCA, 010.09.262.803.1/23.

³⁰ BCA, 010.09.262.803.1/24.

olduğu ödemeler de raporda bulunmaktadır. 1953-1959 tarihleri arasında yapılan bu ödemelerin toplamı 25.107 lira 28 kuruşu bulmaktadır. Bayar'ın Ziraat Bankası hesabından yapmış olduğu bu ödemelerin toplamı 157.894 lira 69 kuruş olarak kayıtlara geçirilmiştir. Bayar'ın çalıştığı bankalara ödemiş olduğu faizlerde hesaplanmıştır. Buna göre Bayar'ın toplamda 62.829 lira 75 kuruş faiz ödediği ortaya çıkmıştır. Yapılan tetkikler neticesinde Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar ile toplam masrafı 859.760 lira 55 kuruş olarak kayıtlara geçmiştir.³¹

C- Celal Bayar'ın Mallarına Devlet Tarafından El Koyulması

Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü, DP'li bürokratların "Gayrimeşru Servet İktisabı Davası" kapsamında bazı mallarına el koymuştur. Arşivde özellikle Celal Bayar hariç, Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın el koyulan mallarına dair önemli detaylar bulunmaktadır. Celal Bayar'ın el koyulan mallarına dair zabıt varakaları tutulmuştur. 2,3,4 ve 5 numaralı varakalarda Bayar'ın el koyulan mallarına dair çok detaylı dökümler mevcuttur.

1- 2 Numaralı Zabıt Varakasına Göre El Koyulan Mallar

Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtipliğinin Maliye Vekâleti 'ne vermiş olduğu yazıya istinaden Celal Bayar'a Cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde hediye edilmiş olan malların hazineye devredilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karara istinaden Maliye Vekâleti tarafından görevlendirilmiş Maliye Vekâleti Hazine Genel Müdür Muavini Semih Sencer, Hazine İç Tediye Muhasibi Veli Uyar ve Hazine Veznedarı Sami Kaynak'tan oluşan bir heyet ile Ankara'da ikamet eden kuyumculardan Bedri Karaosmanoğlu ve Halil Tekcan bilirkişi sıfatıyla Cumhurbaşkanlığı Umum Kâtipliği binasına gelmişlerdir. 25 Haziran 1960 tarihinde saat 10.00'da yapılan bu incelemelerde pek çok değerli eşya hazineye intikal etmiştir. Bunlardan değeri yüksek olanlardan bazıları şu şekildedir:

Tablo 5: 2 Numaralı Varaka ve El Koyulan Mallar

Adedi	Değeri	Cinsi
1	45.000 TL	2850 gram ağırlığında 22 ayar altın yazı takımı
1	25.500 TL	425 gram ağırlığında yakut ve zümrüt gerdanlık
1	6500 TL	Tek taş pırlanta yüzük (taşı 2.5 karat)

³¹ BCA, 010.09.262.803.1/25.

1	5500 TL	Zümrüt ve firuze taşlı 22 ayar altın gerdanlık
1	5000 TL	Patex Philippe marka, rakamları pırlantalı cep saati
1	4000 TL	Shallmar Gardens Lahore marka gümüş maket
1	3000 TL	26 elmas taşlı, altın zincirli altın kolye
1	2500 TL	375 gram, 18 ayar altın oymalı, işlemeli pudriyer
1	1750 TL	İncili ve yakutlu kelepçe bilezik ve gerdanlık
1	1500 TL	Telkari fişekli 18 ayar altın gerdanlık

Kaynak: BCA, 010.09.287.878.5/16-19,21³²

2 numaralı zabıt varakasına istinaden ortaya koyulan eşyaların incelenme işlemi 25 Haziran 1960 tarihinde saat 18.00’de son bulmuş ve heyette bulunan kişilerin imza etmesiyle resmileşmiştir.³³

2- 3 Numaralı Zabıt Varakasına Göre El Koyulan Mallar

Celal Bayar’ın mallarına el koyma işlemi 25 Haziran 1960 günü öğleden sonra da devam etmiştir. Maliye Vekâleti tarafından görevlendirilmiş olan Hazine Umum Müdür Muavini Semih Sencer, Hazine şube Müdürü İsmail Patoğlu ve yukarıda ismi zikredilen diğer bilirkişiler ile birlikte saat 14.00’te Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtiplik binasında çalışmaya başlamışlar ve pek çok kıymetli eşyayı tutanak altına almışlardır. Eşyaların yüksek değerli olanlarından bazıları şu şekilde kayda geçirilmiştir:

Tablo 6: 3 Numaralı Varaka ve El Koyulan Mallar

Adedi	Değeri	Cinsi
1	22.000 TL	1060 gram ağırlığında altından pırlanta taşlı kabartma
12	17.500 TL	6fincan ve 6 tabaktan oluşan yakut takım
1	16.000 TL	Altın işlemeli, kraliyet tacı armalı sigara kutusu
2	8.000 TL	350 gram ağırlığında Tahran beratı ve muhafazası
5	8.000 TL	5280 gram ağırlığında altın işlemi çay takımı

³² 2 numaralı zabıt varakası incelendiği vakit yaklaşık 7 sayfa ve 116 adet eşyaya el koyulduğu görülür. Detaylı inceleme yapmak için yukarıda gösterilen arşiv belgeleri tetkik edilebilir.

³³ BCA, 010.09.287.878.5/22.

1	7.700 TL	700 gram ağırlığında 18 ayar altın Lübnan plaka
4	7.500 TL	5870 gram gümüş semaver takımı
1	6.600 TL	16 ayar altından mamul İş Bankası kumbarası
52	6.500 TL	4792 gram ağırlığında 12 kişilik gümüş çay takımı
1	4.700 TL	3770 gram gümüş Kuran-ı Kerim kutusu

Kaynak: BCA, 010.09.287.878.5/10-14³⁴

Hazine Umum Müdür Muavini Semih Sencer başkanlığındaki bilirkişi heyeti işlemleri 25 Haziran 1960 günü saat 18.00'de bitirmişler ve imza altına almışlardır.

3- 4 Numaralı Varakasına Göre El Koyulan Mallar

2 ve 3 numaralı zabıt varakaları Celal Bayar'a Cumhurbaşkanlığı döneminde hediye edilmiş olan malların devlet hazinesine devredilmesini ihtiva etmiştir. 4 numaralı varakada ise Celal Bayar'a aynı dönemde hediye edilmiş olan altın ve mücevherat dışında olan malların sayımı yapılmıştır. Sayımın sorumlusu diğer evraklarda kayıtlara geçirildiği gibi yine Semih Sencer'dir. Diğer varakalara göre değişen bilirkişiler mevcuttur. Antikacı ve halıcı Zeynel Kent ve Antikacı Vedat Mete, yeni bilirkişiler olarak heyete dâhil olmuşlardır. Heyet 30 Haziran 1960 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtipliği binasında hazır bulunmuş ve saat 11.30'da sayım işlemini gerçekleştirmiştir. Yüksek değerli olanlarından bazıları şu şekildedir:

Tablo 7: 4 Numaralı Varaka ve El Koyulan Mallar

Adedi	Değeri	Cinsi
1	20.000 TL	İran taban halısı
1	15.000 TL	İsfahan taban halısı
1	10.000 TL	Tebriz taban halısı
1	7.000 TL	İran-Keşan seccadesi (ipek dokumalı)
1	6.000 TL	İran seccadesi (kırmızı kenarlı çiçekli)
1	5.000 TL	İran seccadesi

³⁴ Yukarıda verilen arşiv kayıtları incelendiği vakit toplam 5 sayfalık kıymetli eşyanın kayda geçirildiği görülür. Değeri görece daha düşük olan eşyaların detaylı dökümünü incelemek için yukarıda verilen arşiv belgelerine müracaat etmek gerekmektedir.

1	5.000 TL	Büyük İnan salon vazosu
1	4.000 TL	İ.B.M. küçük yazı makinası
1	3.000 TL	Polarid fotoğraf makinesi ve takımı
1	1.500 TL	22 metre Hint kumaşı

Kaynak: BCA, 010.09.287.878.5/4,6³⁵

Cumhurbaşkanlığı Umum Kâtipliği binasında yapılan çalışmalar aynı gün saat 17.45’de tamamlanmıştır. Heyetin ve bilirkişilerin imza etmesiyle varaka resmi hüviyet kazanmıştır.³⁶

4- 5 Numaralı Zabıt Varakasına Göre El Koyulan Mallar

5 numaralı zabıt varakası incelendiğinde, bu varakanın 4 numaralı varakadaki bir eşyaya istinaden düzenlendiği görülür. 4 Haziran 1960 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Umum Kâtipliğinden Maliye Vekâleti Hazine Genel Müdürü Ziya Müezzinoğlu’na telefon edilmiş ve 4 numaralı zabıt varakasının 95 sıra numaralı ürünü olan Celal Bayar’a ait Grondik markalı ses kayıt cihazının ve bir sandık içerisinde bulunan kayıt alma bantlarının Umum Kâtiplik demirbaş listesinde bulunduğu ve iade edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun üzerine Muhafız Alayı Levazım Müdürü Binbaşı Fuat Üstün, Cumhurbaşkanlığı Umum Kâtipliği Daire Müdürü Lebip Çakmak ve Ayniyat Muhasibi Tayyar Ünver ile Hazine Genel Müdür Muavini Semih Sencer ve Hazine Veznedarı Sami Kaymak’ın huzurlarında eşyaların saklandığı depoya gelmiş, kapısındaki mühür bozularak eşyalar çıkarılmış ve kapı tekrar Maliye Vekâleti Devlet Borçları mühürü ile mühürlenmiştir. Bu işlem saat 12.10’da tamamlanmıştır.³⁷

³⁵ 4 numaralı zabıt varakası incelendiği vakit toplam 6 sayfadan oluşan 129 adet eşyanın tespit olunduğu görülür. Detaylı inceleme için BCA, 010.09.287.878.5/3-8 arasındaki arşiv kayıtları incelenmelidir.

³⁶ BCA, 010.09.278.878.5/8.

³⁷ BCA, 010.09.278.878.5/9.

SONUÇ

Türk siyasetinde DP'nin kalıcı bir yeri vardır. 1950 yılında iktidara gelen DP iktidarı askeri bir darbe ile noktalanmıştır. 27 Mayıs 1960 günü yönetime el koyan askeri idare 1,5 yıl boyunca Türkiye'yi idare etmiştir. DP'lilerin yargılanması kararlaştırılınca Yassıada'da bir ihtilal mahkemesi kurulmuş ve devrin liderleri 1,5 yıl boyunca burada yargılanmışlardır. Devrik Cumhurbaşkanı Celal Bayar'da Yassıada'da pek çok davadan yargılanmıştır. Bu araştırmanın da ana muhtevasını oluşturan Gayrimeşru Servet İktisabı Davası da bu davalardan biridir. Bu dava ve Bayar'ın yargılandığı diğer davalar ana dava olan Anayasayı İhlal Davası ile birleştirilmiştir. Gayrimeşru Servet İktisabı Davası'nda DP'li pek çok bürokrat iktidar oldukları 1950-1960 yılları arasında, iktidar nüfuzlarını kullanarak haksız bir zenginleşme yaşadıkları ithamıyla yargılanmışlardır. Bu yargılananlardan biri de Celal Bayar'dır. Arşiv kayıtları incelendiği vakit Celal Bayar'a ait pek çok mal kaydı görülür. Altın, mücevher, pırlanta gibi değerli eşyaların yanı sıra halı, kilim, çay takımı vb. gibi pek çok günlük kullanımda kullanılan eşyalar da kayıt altına alınmıştır. Bu kayıt altına alınan eşyalardan bazılarında devlet el koymuştur. El koyma sebebi olarak bu malların Cumhurbaşkanlığı döneminde Celal Bayar'a hediye olarak verildiği ve bunların haksız iktisap olarak görülmesidir. Tabii hediye edilen bir malın nasıl haksız iktisap olarak değerlendirilmeye alındığı araştırmacıların derin sorgu süzgecinden geçmelidir. Celal Bayar'a ait mallar 2, 3, 4 ve 5 numaralı zabıt varakalarında kayıt altına alınmıştır. Bu varakaların her birinde malların adetleri, takribi değerleri ve cinsleri yer almaktadır. Bu dava dokümanları incelendiği vakit Celal Bayar'ın sahip olduğu maddi varlıklar hakkında hatırı sayılır bilgi elde edilebilir.

Tetkik edilen vesikalarda sadece Bayar'ın kişisel eşyaları değil, diğer gelirleri üzerine de evraklar mevcuttur. Bayar'ın hem 1950'den önce hem de 1950-1960 yılları arasında sahip olduğu mülkler ve bu mülklerin değerleri de bilirkişi raporlarında mevcuttur. Ayrıca Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde aldığı emekli maaşı ve kendi gayrimenkullerinden elde etmiş olduğu kira gelirleri de arşiv vesikalarının içerisinde yer almış, bu vesikalardan ilgili olanları çalışmanın içerisinde yer almıştır.

Bu kadar hatırı sayılır derecede fazla olan dokümanlar incelendiğinde akıllara pek çok soru gelebilir. Yüksek Adalet Divanı, DP'lilerin mal varlığı üzerine neden bu kadar yoğunlaşmıştır? Amaç gerçekten milletin parasıyla alınmış olan malların millete geri verilmesi midir, yoksa millet önünde bu kişileri "hırsız" statüsüne düşürmek midir? Celal Bayar'ın malları üzerinde yapılan tahkikatın sonucunda Bayar'ın haksız kazanç

elde etmediği sonucuna varılmıştır. Yüksek Soruşturma Kurulu adına raporu hazırlayan Öztin Akgüç hazırlamış olduğu raporun sonunda kaynağı tespit edilemeyen servet tutarının cüzi bir miktar olduğu ve bunun haksız kazanç olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Celal Bayar'ın bu rapor doğrultusunda haksız kazanç sağlamadığı kesinlik kazanmıştır fakat tüm mal varlığı da gözler önüne serilmiştir. Yassıada davaları tetkik edilirken dönemin şartları, askeri idarenin istekleri göz önünde bulundurulmalı ve mahkemenin de bu idarenin istekleri doğrultusunda hareket ettiğini unutmamak gerekir. Bu sebeple objektiflik-sübjektiflik dengesini araştırmacılar iyi ayarlamalıdır.

Yassıada mahkemelerinin neticesinde Celal Bayar dâhil 15 kişi idam cezasına çarptırılmıştır. 12 kişinin cezası müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Bayar da müebbet hapis cezası alanlar arasındadır. Kararlar açıklandığı vakit 77 yaşını doldurmuş olduğu için hakkındaki idam kararı bozulmuştur. Milli Birlik Komitesi Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkındaki idam kararını tasdik etmiştir. Bu kararların ardından 10 yıl boyunca devleti yönetmiş olan DP, fiilen siyaset sahnesinden çekilmiştir. Fakat arkasında kendi mirasına sahip çıktığını iddia eden pek çok parti ve bürokrat bırakmıştır.

KAYNAKÇA

1- Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

2- Resmi Yayınlar

T.C. M.B.K. Albümü, TBMM Kütüphanesi, Ankara 1961.

T.C. Resmî Gazete, Sayı:10559, 18 Haziran 1960.

3- Süreli Yayınlar

Cumhuriyet, 20 Haziran 1960

Hürriyet, 15 Eylül 1961

Milliyet, 1 Haziran 1960

Milliyet, 1 Temmuz 1960

Milliyet, 12 Haziran 1960

Milliyet, 12 Ocak 1970

4- Kitaplar

AĞAOĞLU, Samet, **Siyasi Günlük Demokrat Parti'nin Kuruluşu**, (Haz: Cemil Koçak), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

ARCAYÜREK, Cüneyt, **Cüneyt Arcayürek Açıkıyor-3 Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1984.

BAŞGİL, Ali Fuat, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2017.

BAYAR, Celal, **Başvekilim Adnan Menderes**, (Der: İsmet Bozdağ), Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 1986.

BİRAND, Mehmet Ali, DÜNDAR, Can, ÇAPLI, Bülent, **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitap, İstanbul, 2007.

BURÇAK, Rıfkı Salim, **Yassıda ve Öncesi**, Çam Matbaası, Ankara, 1976.

_____, **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950**, Olgaç Matbaası, İstanbul 1979.

_____, **İdamların İçyüzü**, Demokratlar Kulübü Yayınları No:12, Ankara, 1997.

_____, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, Nurol Matbaacılık, İstanbul, 1998.

DEMİREL, Tanel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.

ERKANLI, Orhan, **Anılar Sorunlar Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul, 1973.

EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, Yordam Kitap, İstanbul, 2013.

GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 Demokrasiye Geçiş**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

ÖYMEN, Altan, **Umutlar ve İdamlar 1960-1961**, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.

SAROL, Mükerrerem, **Bilinmeyen Menderes**, I. Cilt, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.

TOKER, Metin, **İsmet Paşa ile 10 Yıl 1960-1961 Devri**, Rüzgârlı Matbaa, Ankara, 1965.

_____, **Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları Yarı Silahlı, Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

YALTA, Bahtiyar, **Bir Darbeci Subayın Hatıraları 27 Mayıs 1960- 22 Şubat 1962- 21 Mayıs 1963**, (Haz.) Erhan Çifci, Kronik Kitap, İstanbul, 2020.

5- İnternet Kaynakları

http://www.mfa.gov.tr/sayin-ihsan-sabri-caglayangil_in-ozgecmisi.tr.mfa (E.T. 23.07.2020)

EKLER

T. C.
YÜKSEK SORUŞTURMA
KURULU
1 NO.LU KURUL

DELET ANKARA AMM. KURULU
GÜMRÜKLER KURULU

Rapor No : 174
Dosya No : 1

YÜKSEK SORUŞTURMA KURULU BAŞKANLIĞINA

Sabak Cumhurbaşkanı CELAL BAYAR ile eşine ait servetler hakkında tanzim olunan rapordur.

Kurulmuş 1 Sayılı Kanunun 24 üncü maddesi ile güdülen gayeyi gözetilerek tutarak ve 3 sayılı Kanunla verilen selâhiyetleri kullanarak Sabak Cumhurbaşkanı CELAL BAYAR ile eşinin 14.5.1950 - 27.5.1960 tarihleri arasında gayrimenkul surette servet iktisap etmiş olup olmadıklarını tesbit edebilmek için, adı geçenden biri, 14.5.1950 tarihindeki servet durumunu, diğeri bu tarihle 27.5.1960 tarihi arasında iktisap edilen servetleri gösterir iki adet Varlık Beyannamesi ile, bu devreye ait Gelir ve Masrafları gösterir birer Gelir ve Masraf Beyannamesi istenmiştir.

Alınan Beyannamelerle, beyanname sahibinin Varlık, Gelir, ve Masraflarının hakiki miktarını tesbite medar olmak üzere resmi makamlardan ve hususi şahıs ve müesseselerden toplanan her türlü evrak ve vesikalar Teminli Bilirkişi olarak tayin edilen Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı ÖZTİN AKGÜÇ'e tevdi edilmiştir.

Kurulmuşla devamlı temas ve istişarede bulunarak incelemelerini tamamlamış olan Bilirkişiden alınan 18.10.1960 tarih ve 1 numaralı Rapor dosyaları ile birlikte mütalâa ve tetkik olundu.

Servet, Gelir ve Masraf Beyannamelerini tetkike mesur edilen Hesap Uzmanı ÖZTİN AKGÜÇ tarafından, 10 yıllık devre içinde elde edilen her türlü gayrimenkul ve menkul mallar, alacaklar, haklar, gelirler ve borç iddiaları ile masraflar üzerinde ayrı ayrı durularak bunların hakiki miktarlarının tesbit edildiği kanaatine varılmıştır.

Bilirkişi raporunda varılan netice Kurulmuşca da uygun ve isabetli görüldüğünden, mezkur raporda belirtildiği üzere :

1950-1960 devresinde iktisap olunan servet tutarı (iktisap tarihlerindeki değerlere göre)	566.887,52
27.5.1960 tarihi itibarıyla Borç yekunu	- 255.112,04
Iktisap olunan servetin safi tutarı	311.775,48

010 09 262 803 1

Ek-1: Celal Bayar'ın Malları Hakkında Yüksek Soruşturma Kurulu Raporundan Bir Nüsha

2 NUMARALI ZABIT VARAKASI

DEVLET SIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Cumhurreisliği Umumi Kâtipliğinin Maliye Vekâletine
Muhatap 20/6/1960 tarih ve 360 sayılı yazısı üzerine sabık ve
sakıt Reisihumhur Celâl Bayar'a hediye edilmiş olan eşyalardan
ziyâmet olanlarının hasineye intikali için teslim alınmak üzere
vasifelenirilmiş olan Maliye Vekâleti Hasine Genel Müdür Muavini
Semih Sencer, Hasine İç Tediyeler Muhasibi Veli Uyar ve Hasine
Vesnedarı Sami Kaymak'tan müteşekkil heyet ile Ankara Kuyumcu ve
mücevharatçılarından Bedri Karasmanoğlu ile Halil Tekcan bilir-
kişi olarak Cumhurreisliği Umumi Kâtipliği binasına 25/6/1960
tarihinde saat 10.00 da gelerek vazifeye başladılar, ve aşağıda
yasılı kıymetleri tesbit ederek teslim aldılar.

Teslim Alınan Eşyanın

<u>Takribî Kıymeti</u>			<u>Cinsi</u>
<u>Sıra No:</u>	<u>Lira</u>	<u>Adedi</u>	
59	1750	1	İncili, yakutlu kelepçe bilezik ve gerdan- lığı (sim işlemeli siyah kutu içersinde)
60	1500	1	Telkâri fişekli 18 ayar altın gerdanlık siyah kadifeye dizili, ağırlığı 100 gram.
61	5500	1	Yakutlu, incirli, zümrüt ve firuze taşlı 22 ayar altın gerdanlık (kutulu içersinde)
62	2500	1	375 gram 18 ayar altın oymalı, işlemeli, önünde küçük bir elmas bulunan pudriyer.
63	5000	1	Plâtin zincirli, plâtin Patex Philippe mar- ka rakamları pırlantalı cep saati (kadife kutulu içinde).
64	1300	1	22 ayar kelepçe, telkâri, incili bilezik (32 incisi var.)
65	10000	1	Zümrüt kenarları elmas taşlı küçük iğne (yekân ağırlığı 5,90 gram.)

010 09 257 578 5

16

Ek-2: Celal Bayar'ın 2 Numaralı Zabıt Ceridesinde Kaydı Bulunan Mallarına
Dair Bir Nüsha

